

Zjišťujeme jazykovou úroveň žáků

Úvod

V nastávajícím školním roce se u Vás ve škole možná objeví více žáků, kteří nebudou ovládat češtinu na úrovni rodilých mluvčích. Pro hladký start jejich akademické dráhy na Vaší škole se vyplatí investovat na úvod nějaký čas na to, abyste **alespoň orientačně určili jejich jazykovou úroveň**. Nejen že je díky tomu **poznáte například prostřednictvím řízeného rozhovoru i lidsky**, ale také odhalíte jejich silné i slabší jazykové stránky, díky nimž budete moct **určit oblasti, v nichž budou potřebovat zpočátku větší podporu**, aby se posléze mohli plnohodnotně zapojit do chodu třídy a školy.

Následující části diagnostického nástroje vyvinutého METOU vycházejí z jeho [původní podoby](#), kterou však pro tuto příležitost drobně upravujeme, aby byla použitelná i pro žáky středních škol. **Celá diagnostická procedura má čtyři části, ovšem v závislosti na úrovni žáka postačí v některých případech použít pouze první dvě** (úplný začátečník/mírně pokročilý):

1. [rozhovor](#) (ověření úrovně mluveného projevu, i níže na této stránce) + [obrázek pro popis](#)
2. [diagnostický test](#) (čtení s porozuměním, základní slovní zásoba a gramatika, psaní) + [vyhodnocení testu](#) (i níže na této stránce)

Když žák bez větších problémů zvládne rozhovor a diagnostický test, příp. když máme pocit, že ve čtení s porozuměním na tom žák bude lépe, než se zdá podle rozhovoru:

3. [Praotec Čech](#) (práce se složitějším textem a slovní zásobou) + [vyhodnocení](#) (i níže na této stránce)
4. [český jazyk](#) (konkrétní znalosti z českého jazyka - názvosloví, pravopis) + vyhodnocení níže na této stránce

Cílem použití diagnostického nástroje není přesné stanovení úrovně ve všech čtyřech dovednostech (to testují certifikované zkoušky, navíc přesné určení je časově náročné), **jde o orientační představu, od které se odvíjí mimo jiné např. volba učebnice, zařazení do skupiny či plánovaná míra podpory**. Pro popis jazykového vývoje žáka tedy používáme standardní názvosloví A0-C2, ale pouze pro snazší orientaci (viz část Orientační popis úrovní).

1. Rozhovor

Rozhovor se skládá ze dvou částí:

1.a Otevřené otázky, jejichž prostřednictvím se se žákem zároveň seznámíme. Jednotlivé kategorie je možné hodnotit na škále 0 - 1 - 2 body a zároveň si zapisovat detaily z ústního projevu. V této části je možné získat maximálně 72 bodů.

Dostupné z portálu www.inkluzivniskola.cz, vytvořeného společností META, o.p.s. za finanční podpory Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Provoz portálu je spolufinancován z prostředků Evropského fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí.

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

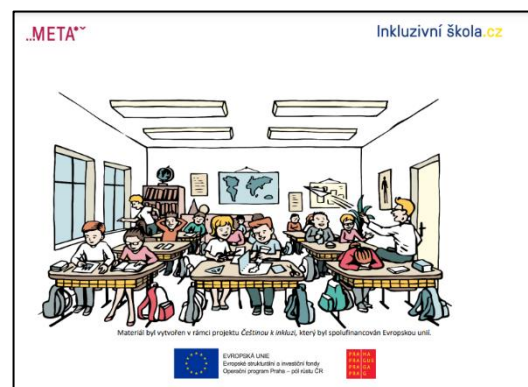

Sledujeme, jestli žák: <ul style="list-style-type: none"> • rozumí otázce a srozumitelně věcně reaguje (přízvuk nevádí, nebrání-li porozumění obsahu) • mluví gramaticky správně (předložky, koncovky...) • používá vhodnou slovní zásobu Sledujeme, jestli: <ul style="list-style-type: none"> • musíme žákovi pomáhat a přizpůsobit se mu (mluvit pomaleji, opakovat / přeformulovat otázku) 					
Typ otázky	Porozumění otázky/instrukci	Srozumitelná reakce	Gramaticky správné	Vhodná slovní zásoba	Poznámky
Pozdrav (<i>jak zareaguje...</i>)	0-1-2	0-1-2	0-1-2	0-1-2	
Jak se jmenujete?	0-1-2	0-1-2	0-1-2	0-1-2	
Odkud jste?	0-1-2	0-1-2	0-1-2	0-1-2	
Jak dlouho bydlíte v České republice?	0-1-2	0-1-2	0-1-2	0-1-2	
Bydlel/a jste někdy jinde než v ČR?	0-1-2	0-1-2	0-1-2	0-1-2	
Už jste chodil/a do české školy? Jak dlouho?	0-1-2	0-1-2	0-1-2	0-1-2	
Mluvíte doma česky?	0-1-2	0-1-2	0-1-2	0-1-2	
Co vás ve škole baví? Co máte rád/a?	0-1-2	0-1-2	0-1-2	0-1-2	
Co děláte, když nejste ve škole?	0-1-2	0-1-2	0-1-2	0-1-2	
Počet bodů / 72					

1.b Popis obrázku. Jednotlivé položky, které pozorujeme a hodnotíme, jsou uvedeny v posledním sloupci tabulky.

Je pochopitelně možné zvolit i jiný obrázek, ale hlídáme si přitom:

- aby téma bylo dostatečně vztaženo k životu žáka,
- aby se na obrázku něco dělo, ale zároveň nebyl chaotický,
- aby se na základě obrázku daly položit různé typy otázek.

Předkládáme žákovi obrázek.					
	Ideální odpověď	Reálná odpověď	Hodnocení	Poznámky	
Co je na obrázku? Řekněte a ukažte.	Škola, třída, žák, lavice, dveře, batoh, skříň, pravítko, světlo, knihovna...	 / 8		Za dostatečnou odpověď považujeme min. 8 slov z různých oblastí.
Kde je mapa?	Mapa je vzadu / na zdi.	 / 3		Ověřujeme porozumění otázce / schopnost popsat místo / gramatickou správnost.
Kde je učitel? Co asi dělá?	Učitel není ve třídě. Asi je v kabinetě nebo na záchodě.	 / 2		Sledujeme, zda žák dokáže adekvátně reagovat / rozvíjet hypotézy.
Najděte na obrázku: <ul style="list-style-type: none"> • někoho, kdo čte • dveře • něco kulatého 		 / 3		Stačí, když ukáže.
Kolik žáků sedí v řadě u okna?	pět	 / 2		Ověřujeme porozumění otázce / znalost čísel.
Co dělají žáci ve třídě? Pojmenujte min. 3 aktivity.	Sedí, mají přestávku, jsou ve škole, čtou si, odpočívají...	 / 6		Díváme se na lexikální šíři / gramatickou správnost.
Co dělá žák v první lavici u dveří?	Hází vlaštkou. / Hází nějakou věc, ale nevím, jak se to řekne česky.	 / 2		Sledujeme, jestli a jak žák využívá kompenzační strategie. Rozumí otázce, neumí to sice pojmenovat přesně, ale snaží se použít jiná slova?
Počet bodů / 26					
Počet bodů celkem / 98					
Vyhodnocení:					
<p>a. Pokud žák získá méně než 68 bodů, bude potřebovat intenzivní podporu v jazyce se zaměřením i na komunikační dovednosti. Takový žák (přibližně na úrovni A0-A1) neodpoví na všechny otázky (protože některým nerozumí), pokud reaguje, většinou není jeho výpověď gramaticky správná a používá pouze základní slovní zásobu. Silný přízvuk může bránit porozumění.</p> <p>b. Pokud žák získá 68 bodů a víc (70 %), dokáže se dorozumět v základních oblastech, a proto bude nutné se zaměřit na analýzu jeho potřeb v dalších dovednostech (gramatika, psaní, čtení s porozuměním), které se nacházejí v dalších částech testu.</p>					

Pokud děláme rozhovor u žáků, kteří budou později společně docházet na výuku ČDJ, je možné problematické jevy seskupit podle toho, jak moc byly frekventované, a vytvořit z nich základ pro tematické minilekce, které budeme do hodin ČDJ pravidelně zařazovat bez ohledu na aktuálně probírané učivo. **Primárním kritériem pro výběr je frekvence jevů, ale také to, jak moc znesnadňují porozumění.**

! TIP. Je-li to možné, osvědčuje se rozhovor se žákem vést za přítomnosti dvou vyučujících. Jeden vyučující je aktivní a vede rozhovor, udržuje se žákem oční kontakt a pokládá doplňující otázky, zatímco ten druhý může klidně sedět trochu stranou a dělat poznámky do záznamového archu.

2. Diagnostický test

Předkládáme žákovi [test](#) s časovým limitem 45 minut.

Cvičení 1 / 8				
	Samostatné porozumění zadání	Dodržení zadání (rozsah, počet slov atd.)	Adekvátnost odpovědi	Gramatická správnost	Pravopis
Cvičení 2	0-1-2	0-1-2	0-1-2	0-1-2	0-1-2
Cvičení 3	0-1-2	0-1-2	0-1-2	0-1-2	0-1-2
Cvičení 4	0-1-2	0-1-2	0-1-2	0-1-2	0-1-2
Počet bodů / 38					
Vyhodnocení:					
<p>a. Získá-li žák méně než 26 bodů, nepředkládáme mu další dvě části (Praotec Čech, český jazyk), ale díváme se pozorně na výsledky tohoto testu. Ztratil hodně bodů ve cvičení 1? Je třeba systematicky pracovat na zlepšování čtení s porozuměním (bod 4). Ztratil hodně bodů ve cvičení 2, 3 a 4? A ve které kategorii? Podle toho bude potřeba pracovat na práci se zadáním (opakující se fráze v zadávání úkolů, tipy, co si zkontrolovat před odevzdáním psaných cvičení), na rozšiřování slovní zásoby (adekvátnost odpovědi), na gramatice (podle konkrétních zahrnutých jevů) a na pravopisu.</p>					
<p>b. Pokud žák získá 26 a více bodů (70 %), předkládáme mu další dvě části testu (Praotec Čech, český jazyk), ale zároveň se pozorně díváme i na výsledky tohoto testu. Ve které části ztratil nejvíce bodů? Podle návodných otázek z bodu a. tak můžeme stanovit konkrétní oblast, ve které bude žák potřebovat největší podporu.</p>					

3. Praotec Čech

Předkládáme žákovi [test](#) s časovým limitem 30 minut.

Cvičení 2 / 8			
	Samostatné porozumění zadání	Adekvátnost odpovědi	Gramatická správnost	Pravopis
Cvičení 1	0-1-2	0-1-2	0-1-2	0-1-2
Cvičení 3 (obr. nalevo)	0-1-2	0-1-2	0-1-2	0-1-2
Cvičení 3 (obr. napravo)	0-1-2	0-1-2	0-1-2	0-1-2
Počet bodů / 32				
Vyhodnocení:				
Srovnáváme celkový výkon v této části s výsledkem rozhovoru:				
<p>a. Byl-li na tom žák v mluveném vyjadřování znatelně hůř, je jasně patrné, že problémem nebudou ani tak akademické dovednosti (práce se složitějším textem, pojmenování hlavních myšlenek), jako spíš ústní projev, příp. porozumění ústně zadaným otázkám. Můžeme se tedy zaměřit na podporu mluvení (dát více času na přípravu, možnost udělat si k ústnímu projevu osnovu, poskytnout pro mluvení oporu ve formě klíčových slov, obrázků nebo schémat) či porozumění slyšenému (rozvíjet poslechové dovednosti, např. nechat žáka doplnit vynechaná slova do zadání, které mu sdělíme ústně - tak ověříme, zda skutečně "slyší" to, co říkáme).</p> <p>b. Byl-li na tom žák v mluveném vyjadřování výrazně lépe, ale v této části nedokázal vybrat klíčové informace, vynechal otázky, napsal neúplné či nesmyslné odpovědi, bude třeba systematicky rozvíjet strategie práce s textem (bod 4).</p> <p>c. Byl-li na tom žák v mluveném vyjadřování výrazně lépe, ale v této části se projevil jeho deficit v psaném projevu (pokulhávající pravopis, gramatická správnost odpovědí, celková srozumitelnost psaného vyjádření), bude třeba se zaměřit na systematický a postupný rozvoj psaní (bod 5).</p>				
Získal-li žák 22 a více bodů, můžeme mu předložit ještě poslední část testu "Český jazyk".				

4. Český jazyk

Předkládáme žákovi [test](#) s časovým limitem 45 minut.

Po opravě se díváme na každé cvičení a hodnotíme:

- zda byl žák schopen ho vypracovat sám bez našeho dovysvětlení - to znamená, že základní mluvnické termíny v dané oblasti ovládá

- zda potřeboval naše dovysvětlení zadání, ale poté cvičení vypracoval správně - potřebuje se zorientovat v terminologii, ale jinak učivo ovládá
- naše dovysvětlení mu k vypracování zadání nepomohlo - je třeba vzít dané učivo od základů

Tak nám vykrystalizují jevy, od kterých bude možné na kurzu ČDJ či v rámci doučování začít.

5. Inspirace pro další testy

Tato baterie testů samozřejmě není jediným nástrojem, který je možné pro orientační ověření úrovně využít, příp. se jimi inspirovat pro vlastní tvorbu.

- <https://ujop.cuni.cz/zkouska/informace/certifikovana-zkouska-z-cestiny-pro-mladez#modelove-varianty-zkousek-a-dalsi-materialy-ke-stazeni> (modelové varianty zkoušek A1 a A2 pro mládež)
- <https://cizinci.npi.cz/vystupy-z-projektu-apiv-a/> (diagnostický nástroj NPI sice pro ZŠ, ale dá se také využít)
- Pro pokročilé je pak možné využít modelový test B1 (pro občanství) http://obcanstvi.cestina-pro-cizince.cz/index.php?p=modelova-varianta-zkousky-z-ceskeho-jazyka&hl=cs_CZ

V těchto testech jsou zahrnuty všechny čtyři řečové dovednosti včetně poslechu.

Je možné, že svůj vlastní nástroj poskládáte z různých testů, stejně jako to, že si **budete chtít vytvořit úplně nový, ušitý na míru jazyka požadovaného na Vaší škole. V takovém případě doporučujeme dodržet pár základních zásad:**

- Ověřujeme úroveň v několika dovednostech, ideálně tak, aby byla zastoupena alespoň 1 receptivní (čtení, poslech) a jedna produktivní (psaní, mluvení).
- Ujasnili jsme si, co ověřujeme v jednotlivých testových úlohách.
- Víme, jak konkrétně naložíme s výsledky, tzn. když žák splní danou úlohu s konkrétním skóre, bude následovat takové a takové opatření.
- Zkusíme si test sami vyplnit a vžít se přitom do kůže žáka nebo ještě lépe, necháme ho vyplnit někoho jiného.
 - Je časový limit nastaven realisticky?
 - Je zadání srozumitelné?
- U produktivních dovedností hodnotíme jednotlivé odpovědi na několika škálách (porozumění zadání, gramatická správnost, adekvátnost odpovědi, pravopis/srozumitelnost).

6. Orientační popis úrovně

Stručný popis úrovně	Podrobnější popis úrovně	Co pomáhá, aby žák překonal tuto úroveň
<p>A0 = nedomluví se</p>	<p>Žák nereaguje s jistotou ústně, písemně ani jakýmkoli projevem na jednoduché pokyny, otázky typu: <i>Máte...? Otevřete. Napište. Přečtěte. Rozumíte?</i> Reaguje pouze, pokud je ze situace jednoznačně zřejmé, o co se jedná, a když učitel doprovází promluvu názornými ukázkami: např. <i>Napište.</i> – Učitel vezme tužku a píše a pak dá tužku žákovi. Není schopen zapojit se do provozu třídy a školy bez velmi výrazné pomoci.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rozvíjet slovní zásobu a komunikaci zaměřenou na školní prostředí a nejbližší okolí, • z výkladu vybírat klíčová slova a slovní spojení, zapisovat je na tabuli a umožňovat žákovi, aby si dohledal jejich významy ve slovníku či v překladači, • přidělit mu nějakého buddyho, patrona, s nímž si může procvičit nově naučené fráze.
<p>A1 = domluví se s pomocí</p>	<p>Žák reaguje věcně správně na jednoduché pokyny, otázky, orientuje se ve známých školních a osobních situacích. Když mluví, může špatně vyslovovat, když píše, může psát s chybami. Jeho projev je jednoduchý (vyjadřuje se jednoslovně nebo ve velmi krátkých větách) a často používá nesprávné gramatické tvary. Ve třídě je už schopen učit se názorné věci – např. přiřazovat slova k obrázkům, schémátům třeba i ve složitějším kontextu, pokud rozumí instrukcím a úkol je dostatečně názorný.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rozšiřovat slovní zásobu podle kapitol z učebnice Levou zadní, • podporovat v těch dovednostech, které jsou nejslabší.
<p>A2 = domluví se</p>	<p>Žák se domluví v běžných školních i osobních situacích, reaguje bez problémů slovně, písemně i činem. V jeho projevu se sice vyskytují gramatické chyby, slovní zásoba se pohybuje na elementární úrovni, ale nebrání</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rozvíjet slovní zásobu a strategie práce s textem, psaní jako pravopis i jako souvislé psaní, • podpořit v ostatních předmětech (spolupráce s učitelem ČDJ, stanovení výukového minima, způsob

	<p>to dorozumění s ním. Na této úrovni žák nemusí mít větší problémy se zapojením do chodu třídy. Ovšem ve chvíli, kdy jsou od něj vyžadovány složitější jazykové struktury (receptivně i produktivně), potřebuje nadále oporu v názorně formulovaných podkladech a jasně položených otázkách. Bez toho pravděpodobně nebude v předmětech úspěšný.</p>	<p>ověřování znalostí tak, aby omezená jazyková znalost žáka nediskvalifikovala).</p>
<p>B1 = nemá problém s běžným vyjadřováním, ale má problém ve výuce – s vyjadřováním, psaním a čtením složitějších textů</p>	<p>Žák na této úrovni zvládá školní provoz a výuku a často vypadá “bezproblémově”, především pokud se jedná o známé a přehledné situace. Při bližším pohledu můžeme zjistit, že jeho vyjadřovací schopnosti především v odborném vyjadřování pokulhávají, může také potřebovat větší podporu při osvojování nového učiva. Zároveň má ale dobře rozvinuté kompenzační strategie, proto je důležité se ho doptávat a monitorovat, jestli a jak věcem porozuměl.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • jazykově žáka podpořit podle syllabů a kurikula ČDJ na SŠ, • nespokojovat se s jednoslovnými reakcemi - návodnými otázkami žáka vést k tomu, aby se vyjadřoval celými větami a rozvíjel si tak schopnost pohotově reagovat na odpovídající úrovni.
<p>B2 = mluví i rozumí velmi dobře, ale to, že může mít problém s ovládnutím složitého jazyka odborných předmětů, mu někdy brání v bezproblémovém studiu</p>	<p>Žák na této úrovni zvládá školní provoz a výuku, a to i v nových situacích. Často vypadá “bezproblémově”, ale při bližším pohledu můžeme zjistit, že jeho vyjadřovací schopnosti především v odborném vyjadřování pokulhávají (na této úrovni můžeme tento relikt odhalit v dovednosti psaní, především z hlediska skladby vět a slovosledu). Zároveň má ale dobře rozvinuté kompenzační strategie, takže je nutné se na přesnou identifikaci těchto problémů zaměřit dlouhodobě.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • jazykově žáka podpořit podle syllabů a kurikula ČDJ na SŠ, • v zadávání úkolů volitelně zařazovat možnost nějaké dodatečné opory, kterou žák může, ale nemusí využít (v tomto bodě už se jedná o oporu, která nemusí pomoci jen žákovi s OMJ, ale i všem ostatním, pro něž je například dané učivo náročné).

<p>C1 = jejich mluvený i psaný projev se blíží rodilému mluvčímu, mohou mít ale větší problém v některé dovednosti (většinou se jedná o psaní)</p>		<ul style="list-style-type: none">• uvědomit si, že dostat se na úroveň rodilého mluvčího (C2) je v tomto věku už téměř nemožný úkol, proto je dobré přijmout žákovo vyjadřování i se všemi drobnými odchylkami jakou součástí jeho osobnosti a idiolektu,• být nadále otevřený tomu, že některé věci (i třeba z hlediska reálií) žák může potřebovat dovysvětlit a není na tom nic špatného,• ukazovat mu možnosti, jak může své jazykové znalosti pilovat svépomocí.
--	--	--